

DIDACTIZAREA TRADUCERII JURIDICE GERMANE**(Noi prospecte și orientări)****Aliona DOSCA***Catedra Filologie Germană*

A systematic study of Law Language improves the students' preparation quality. We recommend teachers to propose complicated research tasks in class. It will make the studying process meaningful and productive as well as form skills of elaborating works in lexicography and build linguistic competence of students in general.

In diesem Beitrag werden die wichtigsten theoretischen Darlegungen vom methodischen Standpunkt aus erläutert. Als Folgerung aus der Darstellung der methodischen Konzepte wurde die Forderung nach einer spezifischen Ausbildung erhoben. Es wurden auch konkrete Vorschläge zur Reform in Form eines Curriculumskonzepts (Modulierung) und dessen Umsetzung im Rahmen einer Universitätsausbildung („Juristische Fachübersetzung: Deutsch-Rumänisch/Rumänisch- Deutsch“) erarbeitet. Im Rahmen der Ausbildung sollte den Studenten und Studentinnen die Möglichkeit eingeräumt werden, die praktische Arbeit im Gerichtssaal, im Polizeirevier, im Übersetzungsbüro, in einer Firma oder ähnlicher Organisation, wo Deutsch als Vertragssprache (für Geschäftskorrespondenz) gilt, kennen zu lernen. Um die Qualität eines solchen Lehrgangs zu sichern, sollte eine dauerhafte, unterrichtsbegleitende Evaluierung stattfinden. Ein solcher Lehrgang würde davon ausgehen, dass für die Studierenden ein wesentlicher Teil des upstudiums „Dolmetschen und Übersetzen“ besteht. Zweck des vorgestellten Curriculums ist es, die Absolventinnen und Absolventen voll einsatzfähig für den Beruf zu machen.

Puține sunt lucrările cu caracter practic, în formă de ghiduri pentru studenți, care cuprind liste de termeni și formule nerecomandabile (arhaisme, latinisme, jargon juridic). În domeniul perfecționării învățământului lingvo-juridic ar trebui să fie implementate proiecte de cercetare teoretică și aplicativă, inițiate de facultăți universitare, în colaborare cu universități germane sau austriece, vizând îmbunătățirea programelor, metodelor și materialelor didactice în domeniul predării unui curs de traducere juridică. Cursul va avea o orientare pragmatică.

Dintr-o evidentă perspectivă pragmatică, noi pledăm pentru modularizarea unui curs universitar de traducere specializată juridică.

Dezvoltarea înțelegerii pentru terminologia juridică, ce obține rezonanță tot mai mare, produce, în viziunea noastră, o discuție cu privire la profilul de cerințe, calificări, competențe și instruire în domeniu. Următoarele părți-nucleare prezintă această situație:

- Ce pretenții înaintează legislația în vigoare cu privire la calificarea traducătorului în Republica Moldova?
- Ce așteptări vor fi satisfăcute în rândul subiecților (populației)?
- Ce premise reies din instruirea traducătorilor la Facultățile de Limbi Străine?
- Cum ar arăta un *curriculum* în vederea instruirii traducătorilor profesioniști de limbă germană?

Până la etapa actuală, noțiunile, respectiv termenii din domeniul juridic, nu au fost supuse (supuși) unor abordări diferențiate, fapt care generează, deseori, probleme de traducere. Ignoranța științifică (a termenilor din domeniul juridic) denaturează conținutul textului juridic tradus. Din interpretarea echivocă a unui termen sau a unei îmbinări terminologice, poate rezulta procesul de considerare a termenului respectiv drept *lexem* sau îmbinare de cuvinte sau un termen care și-a restrâns sensul nu este perceput de către traducător drept termen.

Recent, odată cu emigrarea cetățenilor din Republica Moldova în multe țări din Europa, printre care și țările spațiului germanofon, este imperioasă necesitatea acestora de a-și traduce actele juridice (de stare civilă, de legitimare, notariale) în limba germană. Comunicarea juridică devine, în acest sens, firească. Traducerea devine pragmatică, adică informațional-orientată. Traducătorul – identificat de Școala de la Leipzig în 1984 (recunoscut și de Otto Kade sau, mai recent, de M. Snell-Hornby) [1, p.37] drept un „*mediator lingvistic*” („*Sprachmittler*”) – trebuie să posede baza comunicativă în, cel puțin, două limbi, adică să cunoască două culturi, cultura lingvistică (cu premisele sale) fiind cea care ne dictează apariția noilor termeni (și dispariția altora).

Vom aduce un exemplu elocvent, spicuit în urma examinării unor dosare din cadrul mai multor birouri de traducere din Republica Moldova (întocmite de foști studenți ai specialităților „Traducere și interpretare: germana-engleza”, „Filologie germană”), prin care vom demonstra incapacitatea și ignoranța în domeniul

juridic a traducătorilor de limbă germană. Noțiunile germane „Prokura” și „Vollmacht” sunt plasate de către traducători la același nivel; ele poartă însă fiecare în parte, nuanțele lor funcționale și semantice, în pofida faptului că aparțin aceluiași microcâmp tematic (protecție juridică/afacere juridică): „Prokura” – *procură de drept comercial, împuternicire comercială*; „Vollmacht” – *împuternicire, autorizație cu termen scurt*. Definițiile sunt concretizate în lexiconul juridic *Alpmann Brockhaus Fachlexikon Recht*, [2, p.1022, 1471]: „Prokura” – împuternicire specială de drept comercial de proporții stabilite juridic; ea poate fi acordată unei persoane fizice în mod personal și formal doar de către un comerciant ... „Vollmacht” – drept de reprezentanță acordat cuiva printr-o afacere juridică; acordarea este o declarație unilaterală și cu necesitatea de a fi primită.

În limba română nu se face distincție semantică și nici terminologică între acești doi termeni, traducătorii întocmind actul oficial prin denominarea acestuia, în română prin „procură” și în germană prin „Vollmacht”, în toate contextele juridice sau comerciale, creând ruptură semantică în limba-țintă; astfel, vorbitorul de limbă germană se va confrunta cu dilema comprehensibilității, iar actul oficial în cauză nu-și va putea îndeplini valoarea lui juridică în țara-țintă. În vederea unei traduceri eficiente și adecvate, traducătorul se va consulta cu un expert în domeniu (jurist, terminolog), dar și cu un vorbitor nativ, expert și el din țara-țintă.

Considerăm drept cauze, în aceste erori comise, lipsa unui curriculum cu scopuri bine determinate și cu o evaluare continuă, care să satisfacă pe deplin necesitățile societății, în general, și cele ale traducătorilor în devenire, în particular.

De aceea, împărtășim aserțiunea că instruirea traducătorilor profesioniști, cu domeniu de specializare juridică, trebuie să poarte un caracter universitar. Instruirea academică trebuie să-și îndeplinească sarcina de a forma și prepara traducători/interpreți – „*all-round-experts*”. Ipoteze referitoare la instruirea traducătorilor au fost înaintate de M.Ammann/H.J. Vermeer (1990), M.Snell-Hornby (1992 și 1994), A.M. Wußler (1999), R.Freihoff (2001), Mira Kadrič (2001 și 2002).

Mira Kadrič dedică un capitol aparte instruirii traducătorilor în lucrarea *Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen* (Cap.7: Berufsbild und Ausbildung der gerichtlichen Dolmetscherinnen und Dolmetscher) [3, p.198-227], în care abordează cu meticulozitate competențele unui traducător expert, printre care autoarea pune în vizor: competențele lingvistică și culturală („Sprach- und Kulturkompetenz”), competență de interpretariat („Dolmetschkompetenz”), competență de traducere („Übersetzungskompetenz”), competență etică („Ethische Kompetenz”). Autoarea mai propune anumite rigori în vederea calificării traducătorilor în domeniul juridic („Urkundenübersetzen und Behördendolmetschen”) prin subcapitolele „Anforderungen an die Ausbildung” und „Anforderungen an ein Curriculum”.

Pledăm, în această ordine de idei, pentru un curriculum academic, deoarece, după noi, mijlocirea unei competențe generale și a unei reflecții teoretice poate fi cel mai bine asigurată în cadrul învățământului universitar sau postuniversitar de masterat.

Un curriculum pentru *Traducerea specializată juridică (limba germană-limba română)* va îngloba:

Modulul 1. *Introducere în teoria și practica traducerii specializate juridice:*

- științe translatorice aplicate;
- roluri în traducere – situație/context;
- competență în traducere – lingvistică, culturală, juridică;
- tehnici de traducere;
- etica traducerii.

Modulul 2. *Limbajul, cultura și comunicarea prin traducere juridică:*

- specificul culturii;
- experiență culturală străină;
- comunicare interculturală juridică;
- vocabular juridic; limbaj juridic;
- vocabularul dreptului; vocabularul judiciar.

Modulul 3. *Bazele lucrului terminologic în traducerea de acte juridice:*

- cercetarea juridică sub aspectul de utilizare a bazelor de date electronice naționale și internaționale;
- elaborarea fișelor terminologice;
- utilizarea în traducere a tezaurelor, glosarelor, dicționarelor electronice.

Modulul 4. *Traducerea de acte oficiale din limba maternă în limba germană:*

- reclamații; condiții de afaceri ale unui contract; contracte de muncă; adevăruri de stare civilă; diplome de studii; hotărâri de judecată; scrisori de afaceri etc.

Modulul 5. *Traducerea de acte oficiale din limba germană în limba maternă:*

- AGB-Allgemeine Geschäftsbedingungen; Scheidungsfolgenvereinbarung-Protokoll; Angebot-Nachfrage; Auftragsabwicklung; Personenstandsurkunden; Gerichtsurkunden; Legitimationspapiere; Notarielle Urkunden; Privatschriftliche Urkunden; Gerichtsurteile etc.

Modulul 6. *Abilități practice în domeniul terminologiei juridice:*

- exercitarea practicii de traducere în domeniul juridic (birou de traducere, firmă, organizație, curte de judecată, comisariat de poliție, ambasadă etc.).

Discipline adiacente acestui curs (propus spre implementare) ar fi:

1. Baze științifice ale comunicării specializate interculturale – *Wissenschaftliche Grundlagen der interkulturellen Fachkommunikation*;
2. Management terminologic, științific și al conținuturilor/Tehnologii de traducere – *Terminologie-, Wissens- und Contentmanagement/Übersetzungstechnologien*;
3. Traducere specializată în drept și în economie – *Fachübersetzen in Recht und Wirtschaft*;
4. Traducere specializată în tehnică și în științe – *Fachübersetzen in Technik und Wissenschaften*;
5. Limbaje specializate – *Fachsprachen*;
6. Traducere specializată și terminologie – *Fachübersetzen und Terminologie*;
7. Traducere orală comunicativă și traducere scrisă – *Gesprächsdolmetschen und Übersetzen* – cu aspectele: Traducere în relații de afaceri/întreprinderi – *Geschäftsdolmetschen/Unternehmens-/Verhandlungsdolmetschen*; Interpretariat la tribunal – *Gerichtsdolmetschen*; Traducerea actelor juridice – *Übersetzen von Schriftstücken/Urkundenübersetzen*;
8. Traducere orală conferențială – *Konferenzdolmetschen* – cu aspectele: Traducerea simultană și consecutivă la conferințele specializate în politică, economie, drept, științe – *Konsekutiv-/Simultandolmetschen bei Fachkonferenzen aus Politik, Wirtschaft, Recht, Wissenschaften*.

Multe din aceste discipline se bucură de dreptul la existență la Universitatea din Viena, Centrul de Științe Translatoare (Zentrum für Translationswissenschaften), ele fiind părți integrante ale programului de masterat, specialitatea – *Fachübersetzen und Terminologie* (Traducere specializată și terminologie). Documentare detaliată cu privire la registrul de activități didactice de la Universitatea din Viena – www.univie.ac.at (Studium/Studienprogrammleitung Übersetzen und Dolmetschen, Vorlesungsverzeichnis).

Scopul prezentului *curriculum* este de a încadra în activitatea profesională absolvenții facultăților de limbi străine. Instruirea va facilita profesionalizarea necesară și calificarea pretinsă.

Concluzii de cadru

Cercetarea domeniului referențial juridic are importante consecințe practice pentru categoria receptorilor specialiști și nespecialiști (masa cetățenilor). Pentru reducerea dificultăților întâmpinate de traducători, au fost inițiate investigații cu caracter teoretic și aplicativ privind cauzele neînțelegerii acestui limbaj, precum și modalități de remediere a situației.

Principala deficiență care produce neînțelegeri la toate nivelurile de traducere a textelor juridice, în plan pragmatic, este încălcarea „principiului cooperării” dintre subiecții implicați în comunicare (juriștii și lingviștii/terminologii/traducătorii), ceea ce are drept rezultat „noncomunicativitatea” și „noncomprehensibilitatea”.

Opinia generală este că principala cauză a impedimentelor în traducere rezidă în caracterul strict specializat al terminologiei; în urma unor investigații s-a demonstrat însă că dificultăți majore pentru traducători sunt generate de factori de natură (con)textuală.

Soluțiile propuse pentru evitarea situațiilor ambigue în traducere se prezintă sub forma unor cursuri universitare care urmează să faciliteze instruirea și învățarea prin traducere. Condițiile de „lizibilitate” a textului juridic se prezintă sub forma a cinci principii fundamentale: simplitate, concizie, coerență, logică, adaptare la receptor. Chiar unele dintre lucrările de specialitate conțin remarce despre dificultățile întâmpinate de traducători în decodarea unor texte legislative.

Dintre modalitățile de traducere, sunt aplicate pe larg:

- (1) împrumutul: *ad-hoc*, generalizat, terminologic, barbarism (preluarea directă a unui cuvânt din limba-sursă și utilizat în limba-țintă);
- (2) calchiera (copierea unor structuri lingvistice după modele ale altor limbi);
- (3) traducerea *mot-à-mot* (traducere exactă);
- (4) transpoziția (schimbarea valorii gramaticale a cuvintelor utilizate în traducere);

(5) modularea (echivalență gramaticală corectă, dar noninteligibilitate în aspectul logico-comunicativ, deoarece contravine normelor curente de exprimare);

(6) adnotarea (inexistența, în limba-țintă, a referentului, a situației abordate în original, și care presupune explicarea situației prin găsirea unor echivalente care o pot reda).

Secolul nostru, în concepția lingvistei Irina Condrea, considerat drept un „secol al traducerii” [4, p.7, 112-119], deschide noi orizonturi în cercetarea de perspectivă a traducătorilor. Iar aceste orizonturi, reflectate în „conținuturi”, vor fi deschise la nivel academic și asimilate conștient în cadrul universitar. Dezvoltarea competenței de traducere poate fi asigurată prin implicarea unor principii ce și-au validat utilitatea în practica pedagogică: abordarea diferențiată, comparativă, cognitivă, stimularea capacităților analitice, valorificarea dimensiunii lingvistice, analiza reprezentărilor cu privire la alte societăți/culturi, considerarea dimensiunii etice etc.

Referințe:

1. Snell-Hornby M., Hönig H. G., Kußmaul P., Schmitt P. (Hrsg.). Handbuch Translation. 2. verbesserte Auflage (unver. Nachdruck 1999). - Tübingen: Stauffenburg Verlag, 2005. - 434 S.
2. Brockhaus F.A. (Hrsg.). Alpmann Brockhaus. Fachlexikon Recht. - Leipzig, Mannheim: Verlagen Alpmann und Schmidt Juristische Lehrgänge, 2004. - 1618 S.
3. Kadrić M. Dolmetschen bei Gericht: Erwartungen, Anforderungen, Kompetenzen. 2., vollständig überarbeitete Auflage. Wien: Facultas Verlags- und Buchhandels AG WUV-Univ.-Verlag, 2001. - 255 S.
4. Condrea I. Comunicarea prin traducere. - Chișinău: Editura Tehnica-Info, 2001. - 128 p.
5. Ciobanu G. Seminar de formare în traducere și terminologie. - Chișinău: Centrul Național de Terminologie, 2002. - 87 p.
6. Freihoff R. Überlegungen zur Curriculumplanung und -entwicklung im Bereich der Translation // *TextconText*, 8, 1993, S. 197-224.
7. Ionescu T. Știința sau/și arta traducerii. - Cluj-Napoca: Editura LIMES, 2003. - 135 p.
8. Pöschhacker F. Dolmetschen. Konzeptuelle Grundlagen und deskriptive Untersuchungen. - Tübingen: Stauffenburg, 2000. - 336 S.
9. Sager J.C. A practical course in terminology processing. - Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 1990. - 254 p.
10. Stellbrink H.J. Der Übersetzer und Dolmetscher beim Abschluß internationaler Verträge. *TEXTconText* 2/1, 1987. - S.32-41.
11. Stolze R. Expertenwissen des juristischen Fachübersetzers, 1999 // Sandrini P. (Hrsg.). Übersetzen von Rechtstexten. Fachkommunikation im Spannungsfeld zwischen Rechtsordnung und Sprache. Band 54. - Tübingen: Gunter Narr Verlag, 1999. - S.45-62.
12. Trosborg A. Acts' in contracts: Some guidelines for translation, 1994 // Snell Hornby M., et. al. (Hrsg.). *Translation Studies. An Interdiscipline*. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins, 1994. - S.309-318.
13. Wirl J. Grundsätzliches zur Problematik des Dolmetschens und Übersetzens. - Wien; Stuttgart: Braumüller Verlag, 1958. - 79 S.

Prezentat la 20.03.2007